

Dodatek IPN

DODATEK HISTORYCZNY 2019/1

Redakcja Tygodnika eM Kielce oraz pracownicy Delegatury IPN w Kielcach zapraszają czytelników do lektury artykułów zawartych w cyklu: Dodatek historyczny IPN. Kierujemy go nie tylko do wszystkich, których interesuje historia, ale także do tych, którzy chcą poznać nieznaną kartę ludzkich losów i związanych z nimi wydarzeń. Życzymy czytelnikom ciekawej lektury.
dr Dorota Koczwańska-Kalita, Naczelnik Delegatury IPN w Kielcach, ksiądz Leszek Skorupa, Redaktor Naczelny Tygodnika eM Kielce

Pierwsze wybory i postowie Niepodległej

Na początku lutego 1919 roku w państwie, które jeszcze trzy miesiące wcześniej nie istniało – i to od 123 lat! – było już po pierwszych wyborach parlamentarnych. A już 10 lutego, w gmachu byłego rosyjskiego Instytutu Maryjskiego przy ul. Wiejskiej w Warszawie, odbyło się pierwsze w niepodległej Polsce posiedzenie Sejmu Ustawodawczego.

Otwarcie Sejmu Ustawodawczego w Warszawie, 10 lutego 1919 r. Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe

TEKST EDYTA KRĘŻOLEK
DELEGATURA IPN W KIELCACH, BIURO EDUKACJI NARODOWEJ

Minęło już sto lat, od kiedy 26 stycznia 1919 roku Polacy wzięli udział w pierwszych, wolnych i powszechnych wyborach. Mimo iż sytuacja zewnętrzna młodego państwa była wówczas bardzo skomplikowana (nie ustalone granice) i bardzo napięta wewnętrznie,

przeprowadzono je bardzo szybko. Znaczenie tych wyborów parlamentarnych podkreślił podczas otwarcia pierwszych obrad Sejmu Tymczasowy Naczelnik Państwa Józef Piłsudski, mówiąc: „Półtora wieku walk, krwawych nieraz i ofiarnych, znalazło swój tryumf w dniu dzisiejszym.

Półtora wieku marzeń o wolnej Polsce czekało swego ziszczenia w obecnej chwili. Dzisiaj mamy wielkie święto narodu, święto radości po długiej, ciężkiej nocy cierpień. W tej godzinie wielkiego serc polskich bicia czuję się szczęśliwym, że przypadł mi zaszczyt otwierać Sejm polski, który znowu

WYBORY DO SEJMU USTAWODAWCZEGO

Główna Komisja Wyborcza na powiaty Opoczyński i Konecki, tworzące okręg wyborczy № 25, ogłasza niniejszym na zasadzie art. 16 ORDYNACJI WYBORCZEJ, że DNIA 26 STYCZNIA 1919 ROKU będą przeprowadzone wybory do Sejmu Ustawodawczego Państwa Polskiego.

Wybory rozpoczyna się o godz. 8-ej rano i trwać będą bez przerwy do godz. 10-ej wieczorem.

OKRĘG WYBORCZY № 25 wybiera do Sejmu sześć posłów.

Kandydatury poselskie winny być zgłoszone piśmiennie na ręce Przewodniczącego Komisji Głównej w Opoczynie, do DNIA 30-go GRUDNIA 1918 R. WŁĄCZNIEM (art. 43 O. W.)

W zgłoszeniu powinno być podane imię, nazwisko, zawód, wiek i miejsce zamieszkania kandydata (art. 49 O. W.)
Imię i nazwisko kandydata musi być w pełni zgodne z urzędowymi aktami stanu cywilnego i innymi urzędowymi aktami, w których jest wpisany. Wskazanie miejsca zamieszkania musi być zgodne z urzędowymi aktami stanu cywilnego i innymi urzędowymi aktami, w których jest wpisany. Wskazanie zawodu musi być zgodne z urzędowymi aktami, w których jest wpisany. Wskazanie wieku musi być zgodne z urzędowymi aktami, w których jest wpisany. Wskazanie miejsca zamieszkania musi być zgodne z urzędowymi aktami, w których jest wpisany.

Główna Komisja Wyborcza Okręgu Wyborczego № 25 stanowi:
Przewodniczący Zenon Staszewski, Zast. przewodniczący: Gustaw Bąkowski,
Felicja Kozarowski, Antoni Reł, Jan Wróbel,
Jan Kolodziejczyk, Antoni Szczytowski, Antoni Wesołowski,Lokal Komisji Głównej mieści się w Sądzie Pokoju w Opoczynie, plac Kościuski.

GOdz. URZĘDOWE KOMISJI GŁÓWNEJ CODZIENNIE od 10-ej rano do 1-ej w popołudniu.

Opoczno, dnia 30 grudnia 1918 roku.

Przewodniczący Okręgu Wyborczego STASZEWSKI,

będzie domu swego ojczystego jedynym panem i gospodarzem”.

PIĘĆ PRZYMIOTNIKÓW

Za pierwszą realną zapowiedź utworzenia Sejmu Ustawodawczego uznać można Manifest Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej, który utworzono w Lublinie w nocy z 6 na 7 listopada 1918 roku. Zawarto w nim zapowiedź zwołania w ciągu dwóch miesięcy Sejmu, wybranego przez obywateli, którzy ukończyli 21. rok życia, na podstawie „powszechnego bez różnicy płci, równego, bezpośredniego, tajnego i proporcjonalnego głosowania”. Po otrzymaniu od Rady Regencyjnej wojskowej i cywilnej władzy, Józef Piłsudski powołał 14 listopada 1918 roku na stanowisko

premiera Ignacego Daszyńskiego i zapowiedział, że twórcą praw narodu polskiego może być tylko Sejm. Termin wyborów, na ostatnią niedzielę stycznia 1919 roku, sprecyzował już jednak gabinet Jędrzeja Moraczewskiego.

Rząd ów przygotował również dekret, który określał prowizoryczny porządek ustrojowy w Republice Polskiej do czasu zwołania parlamentu. Na jego podstawie najwyższą władzę w kraju sprawował Naczelnik Państwa, powołując (i odwołując) rząd który przed nim ponosił odpowiedzialność. Ustawy podejmowane przez Radę Ministrów wymagały zatwierdzenia Naczelnika Państwa i miały utracić moc w razie nieprzedstawienia ich do zatwierdzenia na pierwszym posiedzeniu Sejmu

Ogłoszenie Głównej Komisji Wyborczej, 1918 r. Fot. Biblioteka Narodowa

Kobiety Polskie!

Poraz pierwszy stanicie do urn wyborczych i decydować będziecie o losach Ojczyzny.

Wasze głosy mogą przechylić szalę wyborcze!

Musicie uświadomić sobie dokładnie, jakie mi drogami dążyć należy, by pomóc do wyprowadzenia Ojczyzny z chaosu, do którego doprowadziły ją demagogiczne rządy partyjne!

Kobiety polskie! Idźcie fawą do urn wyborczych pod hasłami:

Bóg i Ojczyzna!

Stojąc na stanowisku narodowym, chrześcijańskim i szczerze demokratycznym, musicie dążyć do wprowadzenia do sejmu ludzi, którzy tych hasel najlepiej bronić będą—ku chwale i dobru Ojczyzny!

Narodowa Organizacja Wyborcza Kobiół Polskich
Centralne Biuro Krak. Przedm. m. 15.

Ulotka wyborcza, 1919 r. Fot. Biblioteka Narodowa

№ 256 Warszawa, Piątek 29 Listopada 1918 roku. Rok I.

MONITOR POLSKI

BIULETEN MIEZKOWY REPUBLIKI POLSKIEJ
WYDAWI: KOSZCZUKA I WYJAZDNIKI I ŚWIAT

DZIAŁ URZĘDOWY.

REPUBLIKA POLSKA.

DEKRET O WYBORACH DO SEJMU USTAWODAWCZEGO.

Na mocy ustanowienia przewidzianego art. 16 Ordynacji Wyborczej do Sejmu Ustawodawczego ustanawiam wybranie posłów na dzień 26 stycznia 1919 r.

Wybory rozpoczyna się o godz. 8 rano i trwać będą bez przerwy do 10 wieczorem.

Wybory odbywają się:

№	Okręgi wyborcze (powiaty)	№	Okręgi wyborcze (powiaty)	№	Okręgi wyborcze (powiaty)
1	Białobrzegi, Łęka, Sieraków	11	Łódź, Łódź, Łódź	21	Żywiec, Żywiec, Żywiec
2	Bydgoszcz, Bydgoszcz, Bydgoszcz	12	Łódź, Łódź, Łódź	22	Żywiec, Żywiec, Żywiec
3	Bydgoszcz, Bydgoszcz, Bydgoszcz	13	Łódź, Łódź, Łódź	23	Żywiec, Żywiec, Żywiec
4	Bydgoszcz, Bydgoszcz, Bydgoszcz	14	Łódź, Łódź, Łódź	24	Żywiec, Żywiec, Żywiec
5	Bydgoszcz, Bydgoszcz, Bydgoszcz	15	Łódź, Łódź, Łódź	25	Żywiec, Żywiec, Żywiec
6	Bydgoszcz, Bydgoszcz, Bydgoszcz	16	Łódź, Łódź, Łódź	26	Żywiec, Żywiec, Żywiec
7	Bydgoszcz, Bydgoszcz, Bydgoszcz	17	Łódź, Łódź, Łódź	27	Żywiec, Żywiec, Żywiec
8	Bydgoszcz, Bydgoszcz, Bydgoszcz	18	Łódź, Łódź, Łódź	28	Żywiec, Żywiec, Żywiec
9	Bydgoszcz, Bydgoszcz, Bydgoszcz	19	Łódź, Łódź, Łódź	29	Żywiec, Żywiec, Żywiec
10	Bydgoszcz, Bydgoszcz, Bydgoszcz	20	Łódź, Łódź, Łódź	30	Żywiec, Żywiec, Żywiec

Dekret o wyborach do Sejmu Ustawodawczego opublikowany w Monitorze Polskim. Fot. Domena publiczna

POLSKIE ZJEDNOCZENIE LUDOWE

organizujące Lud wiejski pod hasłem

Bóg, Ojczyzna, Lud.

Wzywa wszystkich Braci Włościan do skupienia się koło niego dla przeprowadzenia wyborów do sejmu pod tym hasłem.

POLSKIE ZJEDNOCZENIE LUDOWE

uznając że wiara Ludu Polskiego nie może być poniżana, przeciwstawia się zamierzeniom obecnego rządu, który zapowiedział przeprowadzić rozdział kościoła od państwa i usunąć religię ze szkół.

Polskie Zjednoczenie Ludowe, chcąc aby włościanie byli rzeczywistymi gospodarzami w Zjednoczonej Polsce, jaknajśmiej przeciwstawia się upaństwowieniu ziemi i zrobieniu z gospodarzy dzierżawców zależnych od socjalistycznych rządów.

ZARZĄD GŁÓWNY

POLSKIEGO ZJEDN. LUDOWEGO

Druk. Ludowa Nowy-Swiat № 8 (sklep).

Afisz wyborczy, 1919 r. Fot. Biblioteka Narodowa

Przyjęta 28 listopada 1918 roku ordynacja wyborcza opierała się na demokratycznych zasadach pięcioprzymiotnikowego prawa wyborczego, po raz pierwszy na ziemiach polskich prawa wyborcze uzyskały kobiety. Tego samego dnia Naczelnik Państwa wydał także dekret o wyborach i zarządził przeprowadzenie ich 26 stycznia 1919 roku. Lokale wyborcze miały być otwarte od godziny 8 do 22, a teren kraju podzielono na 70 okręgów, w których miano wybrać 524 posłów. Na ziemi dawnego zaboru rosyjskiego (bez Litwy i Rusi) przypadają 241 mandatów, na ziemi zaboru pruskiego 112 mandatów, Galicję Wschodnią – 94 mandaty, Galicję Zachodnią i Śląsk Cieszyński – 77 mandatów. Wybory mogły się odbyć jednak wyłącznie w okręgach wyborczych dawnego Królestwa Polskiego oraz Galicji Zachodniej. W skład Sejmu mieli wejść także dotychczasowi posłowie do austriackiego parlamentu z Galicji Wschodniej ze względu na fakt, że na terenie tym nie można było przeprowadzić głosowania. Wybory w części dawnego zaboru pruskiego, która znajdowała się pod panowaniem niemieckim, miały zostać zarządzane w późniejszym terminie. Zapowiedziano również powołanie do Sejmu reprezentacji Polaków na Litwie i Rusi.

DO URN !

Przygotowania do wyborów komplikowały sprawy zewnętrzne i wewnętrzne – wybuch powstania wielkopolskiego i rekonstrukcja rządu – lecz kampania wyborcza przebiegła raczej spokojnie. Uczestniczyły w niej wszystkie ówczesne ugrupowania polityczne z wyjątkiem Komunistycznej Partii Robotniczej Polski oraz Powszechnego Żydowskiego Związku Robotniczego „Bund”, które ogłosiły bojkot wyborów. Mimo wielu trudności, również gospodarczych, głosowanie przebiegło w spokojnej atmosferze, a frekwencja wyniosła (zależnie od okręgu) od 70 do 90%.

Pierwsze obrady parlamentu odbyły się 10 lutego 1919 roku, a Sejm Ustawodawczy liczył wówczas 335 posłów. Ze względu na wybory uzupełniające, które odbywały się sukcesywnie na kolejnych obszarach Polski po ustaleniu granic, ostateczna liczba posłów kształtowała się do marca 1922 roku. Odtąd, do końca kadencji (1 grudnia 1922 roku) Sejm liczył niezmiennie 432 posłów. Na początku kadencji w parlamencie działało 10 klubów poselskich.

Związek Ludowo-Narodowy posiadał 116, PSL „Wyzwolenie” 57, a PSL „Piast” 44 posłów. Klub Związku Parlamentar-

negu Polskich Socjalistów, łączący Polską Partię Socjalistyczną i Polską Partię Socjalno-Demokratyczną Galicji i Śląska Cieszyńskiego, składał się z 35 posłów. Polskie Zjednoczenie Ludowe liczyło 31 posłów. W Klubie Pracy Konstytucyjnej, grupującym konserwatywnych posłów z terenów Galicji którzy weszli do Sejmu bez wyborów, działało 17 posłów. W klubie Związku Robotniczego znalazło się 17, zaś w klubie PSL „Lewica” 11 posłów. Klub Żydowski gromadził 10 posłów, a niemiecki zaledwie z 2 reprezentantów. Pod koniec kadencji, w rezultacie wewnętrznych podziałów i przetasowań było już 17 klubów poselskich. Rozłamom sprzyjał niewątpliwie fakt, że większość partii politycznych, które znalazły się w Sejmie, nie posiadała wyraźnie sprecyzowanych programów, a rozdrobnienie polityczne

izby odpowiadało ówczesnym podziałom społeczeństwa.

REPREZENTANCI REGIONU

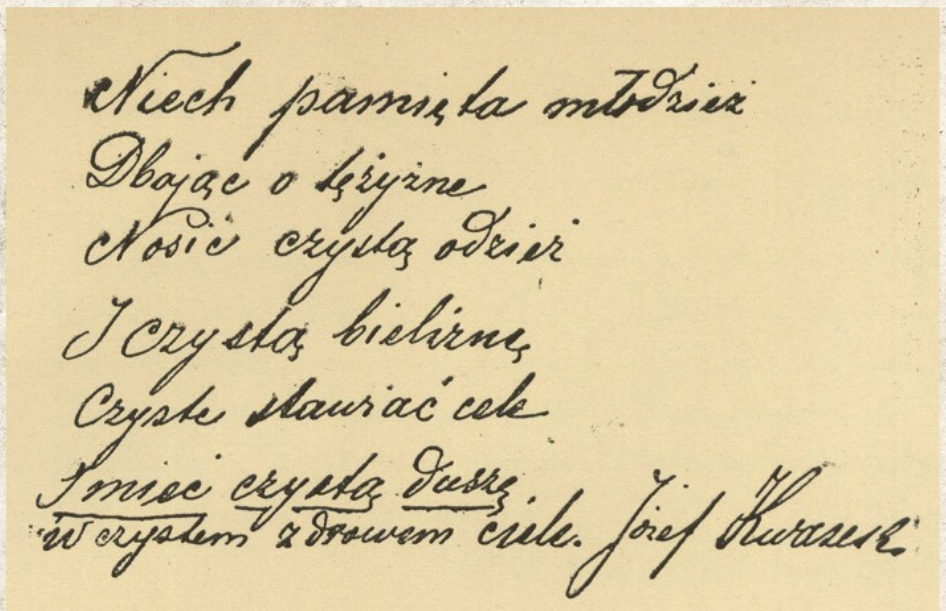
Kim były osoby, które znalazły się w gronie posłów do Sejmu Ustawodawczego? Według statystyki z kwietnia 1919 roku, około 42 proc. (149 osób) spośród 348 posłów, zaliczyć można do inteligencji (nauczyciele, księża, urzędnicy publiczni, dziennikarze i publicyści, adwokaci i profesorowie). W Sejmie znalazło się także 39 proc. (137 osób) chłopów oraz 18 ziemian, 16 rzemieślników i 15 robotników. W wyniku przyznania praw wyborczych kobietom, w polskim parlamencie zasiadało 8 posłanek. Większość posłów nie miała wcześniej doświadczenia przydatnego w pracy parlamentarnej.

Wśród parlamentarzystów Sejmu Ustawodawczego z regionu świętokrzyskiego, większość zasłużyła się w działalności niepodległościowej lub społecznej jeszcze przed odzyskaniem niepodległości.

Adam Wiktor Cieśla (1883–1944) pochodził z Sienna (pow. Ilża), był synem Józefa (uczestnika powstania styczniowego) i Wiktorii z Pytlakowskich. Ponieważ po ukończeniu szkoły elementarnej nie mógł kontynuować nauki (ze względu na wadę wymowy), przez 10 lat był pracownikiem kolei na Kielecczyźnie. W latach 1910–1913 był zatrudniony w Wydziale Handlowym Kolei Nadwiślańskich i Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej w Warszawie, równocześnie pracował nad usunięciem wady wymowy i uzupełniał wykształcenie (kursy handlowe Zgromadzenia Kupców m. Warszawy, Uniwersytet Ludowy Polskiej Macierzy Szkolnej). Od 1905 roku

Józef Kwasek. Fot. Biblioteka Sejmowa

„Autografy posłów do Sejmu roku 1919”. Warszawa [1919]. Ze zbiorów Biblioteki Narodowej

Wiktor Cieśla aktywnie działał w Narodowym Związku Robotniczym, w 1911 roku kierował jedną z warszawskich komórek dzielnicowych, a dwa lata później był delegatem NZR na obchody 50. rocznicy powstania stycziowego w Krakowie. Ze względu na utrzymywane kontakty z redakcjami pism „Ognisko”, „Lud Polski” i „Prawda” był śledzony przez carską ochronę. Był członkiem „Sokoła” (od 1907 roku), Drużyn Bartoszewskich (od 1909 roku) i koła Polskiej Macierzy Szkolnej. Począwszy od 1914 roku Cieśla pracował oraz prowadził działalność społeczno-polityczną na Kielecczyźnie: kierował Kasą Spółdzielczą i Stowarzyszeniem Spożyców w Siennie, organizował Stowarzyszenie Młynarsko-Zbożowe, był członkiem lokalnych struktur Centralnego Komitetu Ratunkowego. Od 1916 roku był Członkiem Rady Szkolnej i pisarzem gminnym, a w 1917 roku, z ramienia Tymczasowej Rady Stanu, został komisarzem powiatowym w Ilży. Współtworzył Zjednoczenie Ludowe (1917) i był jego przedstawicielem w Radzie Stanu Królestwa Polskiego w Warszawie. W wyborach do Sejmu

Ustawodawczego Cieśla wybrany został z listy Narodowego Komitetu Wyborczego Stronnictw Demokratycznych (okręg nr 24, pow. Sandomierz). Od 1922 roku należał do PSL „Piast”, w latach 1924–1927 był członkiem jej Rady Naczelnej. Jako ochotnik walczył w wojnie polsko-bolszewickiej w 21. Warszawskim Pułku Piechoty „Dzieci Warszawy”. W latach dwudziestych XX w. pełnił funkcję przewodniczącego Rady Gminnej w Siennie i dozoru szkolnego. Do 1939 roku był m.in. przewodniczącym Powiatowej Kasy Oszczędności oraz członkiem rad nadzorczych w spółdzielniach spożywczych i rolnych. W czasie II wojny światowej został aresztowany przez Niemców w czasie transportu broni dla partyzantów i rozstrzelany.

Józef Kwasek (1878–1957) urodził się w rodzinie chłopskiej w Bogorii, jego ojciec dodatkowo trudnił się kowalstwem. Ukończył szkołę ludową i krótko uczył się w sandomierskim gimnazjum. Przed 1918 rokiem prowadził kuźnię i gospodarstwo przejęte po ojcu. Był pełnomocnikiem gminy Samborzec, następnie został wybrany na wójta, lecz władze zaborcze nie wyraziły zgody na pełnienie przez Kwaska tej funkcji. Za działalność w ruchu narodowym został w 1906 roku aresztowany przez żandarmerię rosyjską i oddany pod półroczny dozór policji. Po odzyskaniu niepodległości organizował spółkę mleczarską oraz wyrobu powróseł, był jed-

Jan Ledwoch. Fot. Biblioteka Sejmowa

*Najwyższym prawodawcą jest
stare, codzienne życie i jego
naturalne potrzeby.*
J. Ledwoch

„Autografy posłów do Sejmu roku 1919”, Warszawa [1919].
Ze zbiorów Biblioteki Narodowej

nym z pionierów sadownictwa na terenie powiatu sandomierskiego, zajmował się także pszczelarstwem. Należał do Rady Szkolnej i dozoru kościelnego oraz Związku Łowieckiego. W wyborach do Sejmu Ustawodawczego Kwasek wybrany został z listy Związku Ludowo-Narodowego (okręg nr 24, pow. Sandomierz). Ze względu na stan zdrowia w 1922 roku wycofał się z życia publicznego.

Jan Ledwoch (1891–1952) wywodził się z rodziny chłopskiej zamieszkującej w Irządzach (pow. Włoszczowa). Po ukończeniu progimnazjum w Pińczowie oraz gimnazjum w Częstochowie, podjął studia, najpierw w Warszawie, a w latach 1916–1918 na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W czasie studiów organizował studenckie Koła Pracy Społecznej w Krakowie oraz struktury Polskiej Organizacji Wojskowej w powiecie włoszczowskim. W listopadzie 1918 roku Ledwoch został komisarzem ludowym, a następnie starostą powiatu. Od 1917 roku był członkiem PSL „Wyzwolenie”, w latach 1920–1926 wchodził w skład Zarządu Głównego partii, był również sekretarzem redakcji tygodnika „Wyzwolenie”. W 1926 roku współtworzył Stronnictwo Chłopskie, do 1928 roku był jego skarbnikiem i członkiem Rady Naczelnej. W późniejszym okresie Ledwoch był członkiem Sejmiku i Wydziału Powiatowego we Włoszczowie, Powiatowej Rady

Szkolnej i Okręgowej Komisji Ziemskiej w Kielcach (1925–1927). Pełnił również funkcję prezesa rady nadzorczej spółdzielni rolniczo-handlowej w Szczekocinach, organizował szkołę rolniczą w Rożnicy. Był posłem na Sejm Ustawodawczy oraz I i II kadencji 1922–1930.

PRACOWITA KADENCJA

Obradujący w latach 1919–1922 Sejm Ustawodawczy uchwalił, podczas 342 posiedzeń, blisko 600 ustaw. Niejednokrotnie miały one fundamentalne znaczenie dla budowy ustroju polityczno-prawnego, społecznego i gospodarczego odrodzonej Polski. Najważniejszym zadaniem parlamentu było wszakże opracowanie konstytucji, uchwalonej ostatecznie 17 marca 1921 roku. Dziełem Sejmu Ustawodawczego było powołanie w czerwcu 1919 roku Komisji Kodyfikacyjnej, która miała przygotować projekty jednolitego ustawodawstwa w zakresie prawa cywilnego i karnego. Określone zostały również zasady organizacji administracji terytorialnej oraz prawa i obowiązki urzędników (ustawa o służbie cywilnej z 1920 roku). W bogatym dorobku izby

znalazły się ustawy socjalne, m.in. o czasie pracy w przemyśle i handlu, załatwianiu zatargów zbiorowych, obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby, urlopach dla pracowników przemysłu i handlu. Ustalono podstawy działania kontroli państwowej i organizację Najwyższej Izby Kontroli, a w lipcu 1920 roku ustawę o reformie rolnej. Wielki dorobek Sejmu Ustawodawczego musi budzić podziw, gdyż rezultaty te osiągnięto w niekorzystnych warunkach kształtowania się granic państwowych, wojny o niepodległość, trudnego dzieła scalania terenów rządzących się odmiennymi systemami ustrojowymi i prawnymi. W ciągu bardzo pracowitej, czteroletniej kadencji Sejm odbył 342 posiedzenia plenarne oraz kilka tysięcy posiedzeń komisji sejmowych. Posłowie zgłosili tysiące interpelacji, dotyczących wszelakich przejawów działalności rządu i władz administracyjnych. W odbiorze społecznym, zwłaszcza przy początkowo bardzo wysokim autorytecie, stanowił najważniejszą szkołę politycznego myślenia. Sejm Ustawodawczy miał również ogromne znaczenie jako symbol odrodzonego po okresie niewoli państwa polskiego. Był wyrazem suwerenności państwowej, a także – dla całego świata – dowodem stabilizacji sytuacji wewnętrznej w Polsce. Nieprzypadkowo przecież proces formalnego uznawania władz polskich przez inne państwa rozpoczął się po wyborach do Sejmu Ustawodawczego.